

NTFs tariffkonferanse, 6.–7. mars, Gardermoen:

Mellomoppgjør og aldersgrenser

– 2017 er et mellomoppgjør, og det blir ikke ekspansivt eller kjempfett, sa leder av Akademikerne stat, Anders Kvam, som presenterte årets lønnsoppgjør på statens tariffområde.

Arets tariffkonferanse samlet 45 offentlig ansatt tillitsvalgte fra hele landet, og ble som vanlig arrangert av Tannlegeforeningens sentrale forhandlingsutvalg (SF). Leder av SF, Farshad Alamdari, åpnet konferansen og presenterte hovedlinjene for årets oppgjør. Forhandlingsjef i NTF, John Frammer, presenterte NTFs lønnsundersøkelse for 2016.

Statens tariffområde

Leder av Akademikerne stat, Anders Kvam, tok for seg lønnsoppgjøret på statens tariffområde 2017 og forhandlingene om ny offentlig tjenestestepensjon.

– I staten har vi hatt et system hvor vi har brukt pengene sentralt. Fra 2006–2015 er ca. 75 prosent brukt sentralt. Pengene settes i en lønnstabell med en kraftig lavtlønnsfordelingsprofil, så fordeles resten på spesielle lønnstrinn. Det er dette vi ville bort fra, sa Kvam. Lønn skal være et viktig personalpolitisk virkemiddel, og Akademikerne arbeider for at akademikere skal ha samme prinsipper for lønnsdannelse som resten av samfunnet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), satte i 2014 i gang en prosess for å modernisere staten som arbeidsgiver, og en prosess for å fornye tariffavtalen.

– Nå er vi tett på at det vil etableres et arbeidsgiverråd i staten, hvor virksomhetsledere organiserer seg. Her sitter det folk som har greie på det de forhandler om, og det er ikke noe som er bedre å forhandle med enn det. Så kan

Årets tariffkonferanse samlet 45 deltakere fra hele landet.

det hende at vi ikke liker alt arbeidsgiver synes, men det må vi tåle. Da vet vi i hvert fall at det er godt forankret og godt fundert, og har kontakt med virkeligheten, ikke bare med en politisk idé, fortsatte Kvam.

– Kommunenes Sentralforbund (KS) er en arbeidsgiverforening for kommunene, hvor det er frivillig å være med. De har ingen fullmakt til å binde opp kommunene. I staten er det ikke sånn. Her er det én person, statens personaldirektør, som sitter rett under statsråden, og som jeg møter i forhandlingene. Det er veldig tett på det politiske nivået. Det gjør det mye mer sårbart for politiske vinder og fargen på regjeringen. Dette har Akademikerne arbeidet iherdig imot, det er virksomhetenes behov vi vil møte i forhandlingene, sa Kvam.

Forhandlingene i staten 2016

Første mai i fjor, i tretiden om morgenen, skrev de i protokollen at de var enige i tariffoppgjøret. De tre andre, LO, YS og UNIO, var uenige. Akademikerne fikk gjennombrudd og avtalte store endringer for tariffområdene i staten. – Vår avtale gikk ut på at vi skulle bruke 75 prosent på lokale til-

legg, og resten på lønnstabellen. For vi har fortsatt en lønnstabell. Personaldirektøren hadde håpet å få med seg flere. De andre er litt mere opptatt av å få brukt pengene sentralt. Da går det som det pleier å gå: Til mekling.

Noe helt nytt

– Akkurat dette er helt nytt i staten: De er villige til å inngå avtale med dem som vil inngå avtale med dem. Selv om det ikke er med alle, sa Kvam.

– Tidligere har det vært slik at de har kommet med et tilbud, men det forutsetter at alle de fire hovedorganisasjonene tar det. Og det skjer jo aldri. Da blir det mekling hver gang, og hva skjer i mekling? Veldig lite. Det er ikke mulig å få til noe revolusjonært i mekling, for der er hovedsaken å forhindre streik. Og da er det en konservativ tilnærming: bevar det som er, for det tålte du.

Denne gangen gikk de tre andre til mekling, mens Akademikerne fikk en egen avtale. Hvis alle fire hadde gått til mekling, hadde bakgrunnen vært den gamle tariffavtalen.

– Men her er det nye: At ettersom vi hadde inngått avtale med staten, ble den nye bakgrunnen for meklingen vår avtale. Altså Akademikerne og staten.

Derfor har disse tre andre nesten inngått vår tariffavtale. Det er litt vanskelig å se, fordi LO sier at nå har de inngått en avtale om at alle penger skal brukes lokalt, sa Kvam.

Ulikelydende avtaler

– Utfordringen er at staten har inngått ulikelydende avtaler med de forskjellige organisasjonene. De tre andre fikk lov til å bruke mer penger til sentrale tillegg. Med den konsekvensen at etter dette satt vi med to lønnstabeller. En for oss, og en for dem. Skikkelig upraktisk, har vi lært etterpå.

– Vi vet at det er uproblematisk å ta bort lønnstabeller. Det gjorde vi i 2002 i KS, og det er ingen som har savnet det siden.

– Hadde dere forutsatt dette scenariot? ble det spurt fra salen.

– Nei, ikke akkurat det å bli sittende med to lønnstabeller, det hadde vi ikke tenkt så nøye gjennom. Men vi så at økonomien kunne bli forskjellig. Men noe som er helt sikkert, er at de andre tre ikke hadde inngått den avtalen de inngikk hvis vi ikke hadde inngått vår avtale først. Derfor var det viktig at vi gjorde det vi gjorde. Men det er mange som har fått smaken på å forhandle én og én med staten. Før måtte alle fire være enige, men det må de ikke lenger, svarte Kvam.

Gjennomslag

Akademikerne stat har et ganske omfattende lønnsoppgjør i år, fordi de skal gjøre noe med selve lønssystemet.

De er enige med staten om at de skal ha en modernisert tariffavtale og et modernisert og forenklet lønns- og forhandlingssystem som har fokus på beholde, utvikle og rekruttere kompetente medarbeidere, og de skal ha et lokalt forhandlingsrom. Så skal vi forhandle sentralt om den totale rammen, og det er de lokale partene som skal bruke pengene. Pengene skal fordeles 100 prosent lokalt.

– Det er jo dette som er gjennomslaget for oss. Det er sånn vi vil ha det. Det er sånn det skal være, sa Kvam.

Økonomi i mellomoppgjøret

Teknisk beregningsutvalg har lagt fram sin rapport, deres prisvekstanslag for inneværende år på 2 prosent, og partene er enige om at de legger dette tallet

til grunn. Overhenget i stat i 2017 er samlet på 1,5 prosent, noe som vil legge et grunnlag for et moderat lønnsoppgjør. I tillegg er det vanlig å regne med litt glidning.

– Hvordan er enigheten innad i Akademikerne? ble det spurt fra salen.

– Den opplever jeg som god, svarte Kvam. Vi har jo også møtt enkelte medlemmer som er kritiske til Akademikerne politikk, og ikke alle har lest hvilken politikk foreningen har. Men jeg opplever en stor grad av forenhet innad i Akademikerne om hva målet og midlene våre er. Men når vi kommer ut på den enkelte arbeidsplass, ser vi at det er kritiske røster. Som nok var veldig vant til systemet sånn som det var, og ikke ser helt hvor gal for eksempel profilen på økonomien har vært. Det jevne medlem innenfor staten har jo ikke sett hvor mye penger som er brukt på andre grupper enn akademikere. Du sitter med en lønnstabell foran deg, og det er veldig ugjennomtrengelig hvordan pengene egentlig er brukt. Så det har vi jo måttet illustrere. Bare det å få herredømme over egen lønnsmasse, er vel så viktig som hvordan selve systemet ser ut.

Ny offentlig tjenestepensjon

Det var forhandlinger om ny offentlig tjenestepensjon i 2009, siden har det ikke skjedd så mye. Pensjonen er enda ikke på plass. I januar 2021 fyller 1954-kullet 67 år, og en ordning må på plass innen den tid.

I rapporten «Nye pensjonsordninger i offentlig sektor» fra en arbeidsgruppe nedsatt av sosialdepartementet, er de enige om at de må gjøre noe, men ikke enige om hva.

Forhandlingene om ny tjenestepensjon har i praksis brutt sammen. Det siste som har skjedd, er at LO, Unio, YS og Akademikerne har sendt et brev hvor de etterlyser signaler fra regjeringen om hva som skal skje framover.

De sier også at de ønsker endringer, men glem ikke tariffavtalene.

I regjeringserklæringen for fire år siden sa de at de ville ha forandring i tjenestepensjonsordningen, men ingenting har skjedd. Dette var også et vanskelig tema under Stoltenberg.

– Arbeidstakersiden er mye mer samkjørte enn i 2009. Det er mange flere meninger om gammel modell.

– 2017 er et valgår, og det som ikke skjer før sommeren, skjer ikke før våren 2018. Nå er partiene allerede gått i valgkampmodus, og pensjon er ikke et tema som samler stemmer. Breie forlik på Stortinget nå har ingen verdi i valgkampen, sa han.

– Det er oss mot staten her. Og her snakker vi ikke staten som arbeidsgiver, men staten som lovgiver. Sånn er nå det.

Aldersgrenseutvalget

Seniorrådgiver i Akademikerne, Anette Bjørlin Basma, presenterte rapporten «Seniorer i arbeidslivet – aldersgrenser og tilpasninger», fra det såkalte aldersgrenseutvalget, som ble ferdig 1. desember 2016. Utvalget har bestått av partene i arbeidslivet i tillegg til en forsker fra Høyskolen i Oslo og Akershus.

Mandatet var å vurdere tilpasninger i arbeidslivet med sikte på å kunne ytterligere heve eller fjerne aldersgrensen i arbeidsmiljøloven. Regjeringen ønsker å legge til rette for at eldre skal stå lenger i arbeid. På sikt vurderes å ytterligere heve aldersgrensen for adgang til opphør av arbeidsforhold grunnet alder. Avgrenset mot aldersgrenseloven i statlig sektor og særlig aldersgrensene i kommunal sektor.

Normdannende

Akademikerne utgangspunkt er at stillingsvernet skal være aldersuavhengig. En lovbestemt aldersgrense er uheldig fordi den bidrar til negative, ubegrunnede holdninger til eldre arbeidstakere, og har en uønsket normdannende effekt. Den er også i strid med arbeidslinjen, og i strid med opptjeningsreglene i folketrygdens alderspensjon og de prinsipper som ligger til grunn for pensjonsreformen.

Utvalgets felles utgangspunkt var at det er en viktig målsetting at flere eldre fortsetter lenger i arbeid. Det må arbeides for å få flere yrkesaktive år blant dem som både kan og vil arbeide lenger. Utvalget skulle vurdere virkemidler, blant annet kompetanseutvikling og et inkluderende og utviklende arbeidsmiljø som motivasjon.

Kognitive evner etter 40

Den kognitive evnen – hvordan påvirker alderen utviklingen og evnen til å gjøre en god jobb? Forskningen viser

at vi begynner å dabbe litt av fra rundt 40-årsalderen. Men alt dette er svært individuelt. Noen fungerer svært godt i en alder av 72 og andre fungerer ikke i det hele tatt mye tidligere. Dette er noe vi må ta hensyn til. Nå er det lite forskning som er gjort på kognitive evner over 75 år, og så å si ikke noe på folk over 80, så det er der forskningen stopper, så her vet vi ikke om det kognitive holder seg stabilt eller om det går ytterligere nedover.

– Det er heller ikke gjort særlig forskning på om hvordan særordninger påvirker arbeidstakere, som motivasjon eller for å holde folk i arbeid, eller hvordan virksomheter fungerer. Dette fikk vi Fafo til å gjøre en rapport på, den heter «Aldersgrenser for oppsigelse og særordninger i arbeidslivet», og kan finnes på Fafos hjemmesider, sa Basma. Resultatene viser at for flertallet virker særordningene, som ekstra ferieuke og muligheten til redusert arbeidstid, motiverende for arbeidstakere over 60 år og få bedrifter opplever disse ordningene som noe problem.

Aldersuavhengig avgang

Det var ulik oppfatning i utvalget om heving av aldersgrensen er en hensiktsmessig vei å gå. Flertallet ville ikke øke aldersgrensen nå, de mente hovedsaken måtte være å få 60-åringer til å jobbe lenger. De mente også at dagens alders-

grense sikrer en verdig avgang fra arbeidslivet.

Mindretallet, heriblant Akademi-kerne, sa ja til økning av aldersgrensen nå. De mente at stillingsvernet prinsipielt bør være aldersuavhengig. Et viktig moment for mindretallet var at lovfaste aldersgrenser har en uønsket holdningsskapende effekt. Du skal ikke kunne sies opp bare fordi du har fylt 70 eller 72 år. Videre at mange ikke har full opptjening i henhold til pensjonsreformens prinsipper om opptjening til 75 år. En annen sak er at det er manglende empirisk grunnlag for skepsisen til eldre arbeidstakere. Selv om aldersgrensen oppheves nå, kan man allikevel arbeide for at 60-åringer skal stå lenger i arbeid.

– Må man gjøre individuelle vurderinger? Er det ikke enklere å bare ha en aldersgrense, og så må folk gå? spurte en av deltakerne.

– Akademikerne mener dette hensynet ikke er tungtveiende nok. NHO og arbeidsgiversidens argumenter var: Hvor mange opprivende rettsaker skal vi ha? Hvis vi ikke en har en aldersgrense, risikerer vi å få horder av uverdige avganger. Men vi har ikke sett noen tegn til at det er mange 70- eller 72-åringer som ønsker å stå i arbeid i dag. Men det er noen som ønsker å arbeide lengre, og det er typisk våre medlemmer, sa Basma.

– Det er mange spørsmål som må utredes. Det er flere misforhold: man ønsker at folk skal stå lenger i arbeid, men lover og rettigheter harmonerer ikke fra lovverk til lovverk. Det er meningsløst å ha ulike grenser og rettigheter for ulike sektorer, som offentlig, privat og stat og kommune, avsluttet Basma.

Kommunesektoren og Oslo kommune

– Det er ikke de store steinene som skal snus i dette mellomoppgjøret, sa leder av Akademikerne Oslo, Erik Graff, som avsluttet med en gjennomgang av vårens planlagte lønnsforhandlinger i kommunalt- og Oslo tariffområde og KS og KS-bedrift.

– Lokal lønnsdannelse for alle våre medlemmer, også undervisningsstillingene i kapittel 3 og 5, er viktig for oss, sa han. Hvert år er det noen kommuner som ikke får det til, men i det store og hele går lokale forhandlinger bra, sa Graff. I Oslo kommune har de fortsatt sentralisert lønnsdannelse.

– Det er bare diesel de hater mer enn lokale forhandlinger, sies det. Men hvis de andre områdene går godt, vil det bare være Oslo Kommune igjen. Vi har en langsiktig strategi om endring innen 2022, men byrådet ønsker noe annet enn oss. Så vi vil sannsynligvis ikke få noen lokalpott i 2018 heller.

Tekst og foto: Kristin Aksnes